

tantes aygues que los camps / eran estanys», S. xvi, *Venturós Pelegrí*.

Del nominatiu llatí TEMPESTAS, vingueren el fr. *tempête*, it. *tempesta*, oc. ant. *tempesta*, i també català: ja S. XIII (*VidesR*, gloss., s. v.) i S. XIV, *Questa* de Reixac (90.4, cita a II, 256a46) i Dicc. JMarc, 676; «prec-vos que-m vullats donar / --- / un tabà que hai anit lexat en esta barca, per oblit, / ab la qual arribei anit, / en aicest loc, ab gran *tempesta*: / e donar-m'ets tota la resta / que possezes ---», BMetge (*Font. e Pr.*, NCI x, 59.28); «e lo poble d'Israel, / caminant per la foresta, / plovia-ls manna del cel, / dolça e no pas agresta: / per divis donant *tempesta*, / a Moisés van cridar / que-ls donàs carn a menjar, / car desig han de fer festa», Turmeda, *Div. Mall.* (NCI. x, 137); «la bis-tia feresta, / exint de la foresta, / darà molta *tempesta* / al consistori», «e passada la festa, / per la falsa requesta, / serà mal e *tempesta*, / en lo realme» 1418, *Declaració de la Projecia* de Turmeda (11, 115, també 108, EUC VII, 1913, 13ss.).

En aquesta i en altres formes, *tempesta* podia ser usat, figuradament o translaticia, en comparances i metàfores: «com la véu tan alterada, tota roja de malenconia que tenia --- com Plaerdemavida la véu de tal so estar, e la Viuda que li venia detràs, dix-li: —Oh senyora, tostemps he vist que com lo cel està roig senyal és de *tempesta*. —Calla folla —dix la Princesa ---», JoMartorell (pri., § 227, Ri., 662);⁴ Pere Martines mj. S. xv, *BABL* XVII, 193 (cita a TRAST). Més figurat encara 'disbarat que es fa per excés de zel': «un mal peccat qui s'apella *tempesta* o fervor indiscreta, e és cant alcun --- fa axí rèbeament ---», Eiximenis (*Dones*, § 223, 157r1; *EntreDL* I, 212, n. 154).

En Llull, *tempestat* es troba sovint: p. ex. «los hòmens --- treballats --- en la mar per *tempestat*» (*Li. de Hores*, 95); mentre que de *tempesta* només hi ha un cas únic llullà, però en el *Li. de Cont.*: «com la mia nau --- ha més de *tempesta* ---, los malvats mariners ---» (III, 94).

Fins avui tant *tempestat* com *tempesta* continuen ben usuals pertot. «Va esculpit la *tempestat*» els penyalars de la Costa mallorquina de Tramuntana, Costa, *IdOr* x, 121, però el títol de la poesia és *Temporal*. El sentiment popular, però, no és uniforme. A Bna. i en l'ús comú i ciutadà del Princ. *tempestat* més que *tempesta*, en el P. Val. és a la inversa (Renat, «El Camí», 14-iv-1934), i també la gent pescadora del Maresme rebutja *tempestat* com a mot que no usen, i fins li troben regust poc nostre (1925): cosa exagerada o infundada tant en un sentit com en l'altre; els pastors pallaresos tampoc se serveixen de *tempestat*, però usen *tempesta* en el llenguatge més planer: «les vents de *tempesta*» fa dir J. Lluís Pall. a un seu majoral (en la narració que titula «Pastors i *Tempestes*», p. 6). I amb significat encara mig llatí, comprensiu: «sequades, pedres e altres *tempestes*», StVicentF (*Serm.* III, 180.7).

Es pronuncia amb *é* pertot, menys a l'alt Pallars. Però fora d'allà *tempesta*, tot i ben usual i entès per tothom, en el Princ. avui no és més que poètic: «Los

dos barons pugnaven de temps antic: / tronava la *tempesta* - per valls i cims; / un jorn l'arc de bouansa - vérem lluir», MilàF (*La Complanta d'En Guillem*, v. 5); «La galerna i el llamp, el torb i la *tempesta*, / sobre l'ample terrer l'han combatuda a ras; / entre les runes, sobre els fogars extingits / enlaira el seu perfum --- / Però l'alè de Déu novament hi circula! / ---», Màrius Torres, 1940. *Tormenta* que també s'ha usat, és sentit, no sempre però sí avui, com a castellanisme, i guardem-nos d'oposar-nos a aquest sentiment, que ha d'anar amb reserves, però no és pas infundat.

Tempestiu: «no li caldrà haver pahor de les ones *tempestives* mundanals», Genebreda (*Gèn.*, 33.5), Lacavalleria, mai gaire usat; *intempestiu*, referent a l'hora, sí que ho és [Belv.], *intempestivament*. *Tempestivol*. *Tempestós* (Genebreda i Busa-N. «procellosus»), generalment *tempestuós*, influint pel sinònim ll. *aestu-usus*. Així ja en el S. xv: «un temps molt te<r>ritble e *tempestuós*» a. 1429, *Decam.* v, § 1, 292.17 (trad. «ferissimo e *tempestoso*). *Tempestual*. +*Tempestar* ant. 'tractar brutalment, torturar': «pres l'ànima --- e lexà-la sola, e encontinent tots los diables d'infern --- axí com a cans rabiosos, *tempestavent-la* e-n jugaven a la pilota», S. XIV, *Cavaller Tuglat* (*CoDoACA* XIII, 90.2f.); el gloss. de Colom en dóna dues cites, però són del *Li. de Contemplació*.

El mot que restà és *tempestejar* [*Curial*, Pous i Pagès]; «més per hont *tempesteja* més fort l'exèrcit [dels Atlants] trenca / la terrible eyna fèrrea ab sòls descarregar», *Atl.* de 1867 (III, 36a, estrofa canviada en l'ed. de 1878). «L'aigua morta de la Bufera, / estén vora l'Horta riallera / el seu llençol enyoradís; / promés enllà, *tempestejada*, / rutlla del mar l'aigua salada / i trenca l'ona el blanc somris», Coromines (*Ele-gia de València*, 19d, O. C., 1398).

¹ Comú als diversos dialectes, amb les variants més conservadores *denpora* a Biscaia i *ténpra* al Roncal (Mitxelena, *Fon. Hi. Vca.*, 230). — ² En el gran diccionari del sànscrit clàssic i arcaic per Monier-Williams *kālāh* no presenta enlloc (p. 278a, b, c, 279a) el sentit atmosfèric o meteorològic, només temporal; igualment Mayrhofer (*Etym. Wb.* I, 202); ni l'un ni l'altre no registren *tinam* ni *samayah*, aquell gens en absolut, aquest només en altres sentits. Es comprèn que tots tres en l'acc. 'weather' són cosa de les llengües meso- o neo-índiques; el *ṭ* de *tinam* també és revelador en aquest sentit, i aquest sí que deu ser 'weather', judicant pels compostos *su-tinam* 'good weather', *tu-tinam* 'bad weather'. En el clàssic *kālāh* sembla veure's ja algun vague punt d'arrencada del canvi de sentit, almenys en compostos *kāla-prabātha* «effects suited to the time etc.», *kāla-vidyā* «knowing of the calendar» (278b15f., 278c25, 278c61), però res d'això no és encara 'temps atmosfèric'. —

³ *AlcM* en recull tres testimonis de bons escr., en el sentit suposat. És possible que també s'hi usi, encara que sempre ho he sentit amb l'altre, però llur context fa l'efecte d'una innovació estilística, de caràcter emfàtic o etimològic. En l'altre de Genís, que ells recullen, és molt mal temps, i està escrit